

SPOLEČENSKOVĚDNÍ RECENZOVANÝ ČASOPIS
PRO MORAVSKO-SLOVENSKÉ POMEZÍ

SLOVÁCKO
LXII
2020

SLOVÁCKÉ MUZEUM UHERSKÉ HRADIŠTĚ

Slovácko 2020

Společenskovědní recenzovaný časopis pro moravsko-slovenské pomezí • Ročník LXII • Vychází 1x ročně • Vydalo Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, příspěvková organizace, Smetanovy sady 179, 686 01 Uherské Hradiště dne 30. 6. 2021 • Odpovědný redaktor: Ivo Frolec • Tajemník redakce: P. Číhal • Redakční rada: P. Číhal, J. Čoupek, I. Frolec, M. Frolcová, L. Galuška, R. Habartová, T. Chrástek, M. Kondrová, L. Malina, H. Myslivečková, Z. Pokluda, L. Poláček, B. Rašticová, K. Slobodová Nováková, M. Šimša, L. Tarcalová, E. Večerková, A. Vyskočil • KODIAK print s.r.o., Nábřeží 599, 760 01 Zlín-Prštné • Náklad 200 ks

ISBN 978-80-87671-41-2

ISSN 0583-5569

OBSAH

Etnologie

Petra Hrbáčová: Ženský lidový oděv na jižním Kyjovsku	11
Luboš Kaška: Lidová sakrální dřevořezba ve sbírkách Slováckého muzea.....	31
Martina Bocánová: Lubostná mágia – magické predmety a mágia slova v archívnych materiáloch z Bošáckej doliny z druhej polovice 19. storočia	47
Pavol Krajčovič: Habáni na Záhorí ako súčasť nemeckého etnografického výskumu.....	65
Agáta Petrakovičová Šikulová, Katarína Slobodová Nováková: Keramický slovník Iléřmana Landsfelda ako sekundárny prameň poznania spoločenstva hrnčiarov a džbankárov v Modre.....	75
Lenka Havlíková: Josef Kopecký – učitel. Osobnosť kulturního, společenského a národopisného života na Podluží konce 19. a začátku 20. století.....	87
Jubileum Josefa Jancáře (<i>Ivo Frolec</i>)	103
Výstava „Když ruce pracují srdcem“ (Petra Hrbáčová)	111
Zlínský kraj v lidové písni I. Okres Uherské Hradiště; Zlínský kraj v lidové písni II. Okres Zlín (<i>Marta Toncrová</i>)	113
Gerda Lechleitner, Christian Liebl, eds. František Pospíšil's Recordings from the Slovácko and Haná Regions (1910) (<i>Petr Číhal</i>)	115
Janko Rapant: primáš ze Žitkovej (<i>Jan Kácer</i>)	118
Bedřiška Jandášková, Jiří Petrů, ed. Čeložnice ve vzpomínkách a písních (<i>Petr Číhal</i>).....	120
Kunovice: „Knihovna Fanka Jilíka“ (<i>Jiří Jilík</i>).....	122

Archeologie

Alžběta Čerevková, Alena Humpolová, Martin Kuča, Jaromír Šmerda: Výsledky výzkumu nového sídliště mladšího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou v Hovoranech (okr. Hodonín)	127
Jaroslav Bartík, Tomáš Chrástek, Klára Augustinová, David Hons: Halštatské osídlení v povodí říčky Okluky na Uherskohradišťsku ve světle nových archeologických výzkumů	163
Dana Menoušková: Opus lemovicense. Křížek s románskou plastikou ukřižovaného Krista ze Starého Města u Uherského Hradiště	195
Za Jiřím Pavelčíkem (<i>Jiří Jilík</i>)	211
Významné životní jubileum archeologa Ludka Galušky (<i>Pavel Kouřil</i>).....	212
Stručné laudatio na Lumíra Poláčka (<i>Tomáš Knoz</i>)	214
Záchranné archeologické výzkumy Slováckého muzea v roce 2020 (<i>Tomáš Chrástek, Jaroslav Bartík, Dana Menoušková, Jiří Novotný</i>)	216

Historie

<i>Vojtěch Navrátil: Voliči a „experiment“ s přednostním hlasováním v obecních volbách na Slovácku v letech 1935–1938.....</i>	225
<i>Jiří Gregor: Za tmy za oceán – příběh Jaroslava F. Stáry, Čecha a amerického vědce.....</i>	239

<i>Jiří Mitáček a kol. Vážany: dějiny a život obce (<i>Ludmila Tarcalová</i>)</i>	249
<i>Alena Bazalová, Jakub Veselý. Huštěnovice v osmi stoletích 1220–2020 (<i>Ludmila Tarcalová</i>).....</i>	250
<i>Hana Jordánková, Ludmila Sulitková. Předbělohorské Brno: hospodářský potenciál města a sociální situace jeho obyvatel (<i>Jiří Čoupek</i>)</i>	252

Dějiny umění

<i>Josef Malíva: Cyril Mandel – k životu a předčasně ukončené malířské tvorbě</i>	257
<i>Vladislava Říšová: Jano Köhler a Dominik Fey u zrodu prvních řezaných keramických mozaik na Moravě</i>	275
<i>Tereza Habartová: (Ne)zapomenutá díla manželů Vaculkových</i>	291
<i>Pomník Marie Terezie v Praze od Jana Kovářka a Jana Proksy (<i>Lukáš Malina</i>)</i>	307

Muzejnictví

<i>Ivo Frolov, Iveta Mátlová: Slovácké muzeum v roce 2020, výroční zpráva.....</i>	313
<i>Romana Habartová: Cena Vladimíra Boučka za zachování a rozvoj lidové umělecké výroby v Uherském Hradišti a krajské ocenění Mistr tradiční rukodělné výroby Zlínského kraje 2020.....</i>	333
<i>Jan Káčer: Zděné a roubené zvonice na luhačovickém Zálesí</i>	359
<i>Jan Káčer: Centrum péče o tradiční lidovou kulturu Zlínského kraje v roce 2020</i>	383
<i>Výběrový přehled publikací vydaných v roce 2020 (<i>Iveta Mátlová</i>)</i>	387
<i>Výstavy Slováckého muzea v roce 2020 (<i>Iveta Mátlová</i>)</i>	395
<i>Nabídkový list publikací Slováckého muzea v Uherském Hradišti (<i>Iveta Mátlová</i>).....</i>	397
<i>Technické pokyny redakce pro publikování v časopisu Slovácko (<i>Redakce</i>).....</i>	407

JOSEF KOPECKÝ – UČITEL

cest kulturního, společenského a národopisného života na Podluží mezi 19. a začátku 20. století

Havlíková, Národní ústav lidové kultury, Strážnice

Publikace Slovácká svatba na Podluží je často citovaným pramenem poznání tradiční svatby a svatebních písni v tomto regionu na konci 19. století. Samotná osobnost Josefa Kopeckého však dosud zůstala prakticky neznámá. Kombinací intenzivní badatelské práce, ale i náhody a štěsti, se postupně podařilo život i dílo Josefa Kopeckého odkryt. Kopecký byl ve své době výraznou osobností, pokrokovým učitelem, obdivovatelem umění i šířitelem sokolských a národopisných myšlenek. Bezesporu si zaslouží, aby kromě Slovácké svatby na Podluží vešlo ve známost jeho jméno i celý životní příběh.

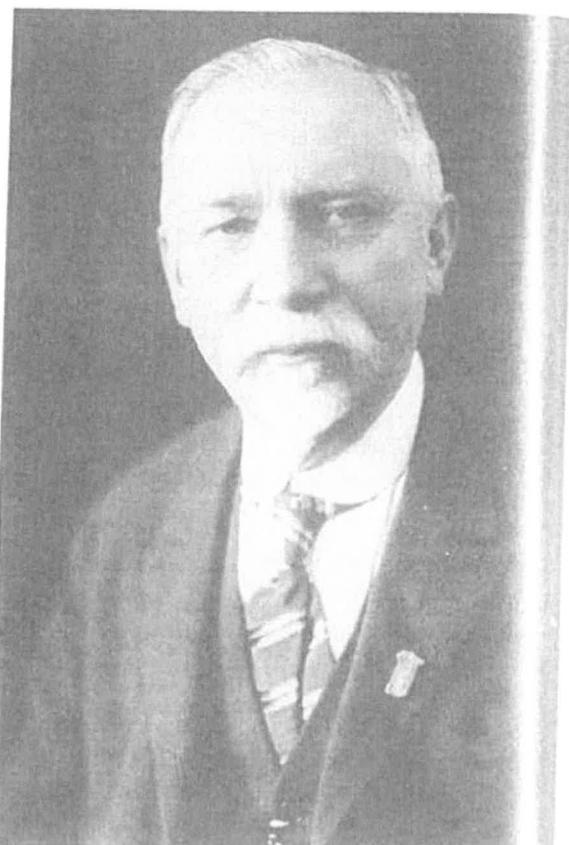
Jmeno Josefa Kopeckého je díky jeho publikaci s názvem Slovácká svatba na Podluží pro mnohí v oblasti zvykosloví důvěrně známé. Sběr písni a promluv ke svatbě a jejich zápis je jedním z jeho hlavních přínosů k bádání o tradiční lidové kultuře na Moravě. S toužebnou ale úzce souvisí také několikeré předvedení slovácké svatby podle těchto zápisů. Ame-li se na celý život a dílo Josefa Kopeckého, vidíme pestrý a naplněný životní příběhovéka, který zanechal v dějinách regionu výraznou stopu. Rodák z východních Čech, Alois Jiráska, muzikant, amatérský malíř, kronikář, písničkář, a především pokrokový učitel východních a Týnci, ale i význačná osobnost společenského a kulturního života na Podluží mezi koncem 19. a 20. století. Zejména pro občany Týnce vykonal mnoho práce, kromě světové výuky dětí se zasadil o založení místní tělovýchovné jednoty Sokol, byl zakladatelem obecní kroniky a po třicet let svědomitě vedl pokladnu Spořitelního a záloženského družstva v Týnci, který významně napomáhal místním obyvatelům s jejich hospodařením. Zasloužil se též malířství a jeho záliba ve výtvarném umění jej přivedla k přátelství s Aloisem Jančákem a dalšími známými malíři. K jeho zásluhám patří také to, že se na profesionální uměleckou dráhu vydal týnecký rodák Cyril Jančálek.

na

Josef Kopecký se narodil 7. července 1865 v Cerekviči u Litomyšle do selského domu manželům Anně a Janovi Kopeckým.¹ Jeho otec se do Cerekvice nad Loučnou přiženil v roce 1858, ženě Anně, roz. Pečenkové, dědičce půlstatku z nedalekých Benátek u Litomyšle, kde Kopeckých žil na gruntu č. 15 již v první polovině 19. století. Jeho mladšími sourozenci byly Anna Evangelista (narozena 1. ledna 1868)² a Anna (narozena 26. června 1871), která bolestně zemřela v dětském věku (22. února 1874) na křečovitý kašel.³ Ve věku pouhých osmi let zemřel na psotník, v den pohřbu své starší sestry Anny, také nejmladší bratr Alois (22. února 1874).⁴ Od školního roku 1871/1872 chodil malý Josef Kopecký na obecnou školu v Cerekviči. Ve školním roce 1877/1878 byl žákem německé obecné školy, kterou navštěvoval zřejmě proto, aby se zdokonalil v němčině, není ale bohužel jasné, v jaké lokalitě to bylo.⁵ Mohlo se jednat o obecnou školu v Rychnově.⁶ Od školního roku 1878/1879 studoval v Litomyšlské městské reálce. Stojí za zmínu, že ve školním roce 1879/1880 a 1880/1881

byl žákem Aloise Jiráska, který ho v této době vyučoval zeměpis a dějepis, přičemž ve školním roce 1879/1880 byl také jeho třídním učitelem. Jméno Josefa Kopeckého se neobjevuje v katalogu 4. třídy (1881/1882) ani v protokolech o maturitních zkouškách reálky v Litomyšli. Maturitní zkoušku zde tedy zřejmě nesložil.⁷

Po studiích se rozhodl pro učitelskou dráhu a dostal se až do vzdálených jihomoravských Lužic u Hodonína. Sem přichází v roce 1885 coby dvacetiletý kandidát učitelství a jako prozatímní podučitel do zdejší trojtřídní obecné školy. Vysvědčení o učitelské způsobilosti mu bylo vydáno 13. listopadu 1888⁸ a 8. června 1891 je jmenován definitivním podučitelem na již čtyřtřídní škole v Lužicích.⁹ V Lužicích potkává svou budoucí manželku Františku Štilárkovou (*1863), dělnici v tabákové továrně v Hodoníně, dceru čtvrtlánika z Lužic Jana Štilárka a jeho ženy Rosálie z gruntu č. 82. Ze šťastného manželství vzešlo několik dětí. První děti,

Obr. 1. Josef Kopecký (7. 7. 1865 – 2. 5. 1940).
Foto B. K. Žižlavský.

Obr. 2. Františka Kopecká (2. 4. 1863 – 3. 3. 1931).
Foto B. K. Žižlavský.

dvojčata, se jim narodily ještě před svatbou 1. a 2. ledna 1889. O den starší syn Jaroslav umírá v kojeneckém věku osm a půl měsíců 14. září 1889 umírá na střevní katar. Jejich mladší dvojče Božena se dožívá svatby svých rodičů 1. listopadu 1889 a Josef Kopecký se v matrice narozených vlastnoručně legitimuje.¹⁰ Matriční záznamy dokládají nelehkou situaci mladého podučitele. Prvorozené děti Jaroslav a Božena se narodily v domě č. 32. Jaroslav umírá v domě č. 32. Bydliště v dobu svatby je v domě č. 84 – pravděpodobně se jednalo o byt v místní škole, domov jeho ženy je v domě č. 82. Dcera Ludmila, nazvaná po Kopeckého svatbě 29. května 1891, se narodila v domě č. 59, syn Jaroslav je 13. prosince 1893 narodil v domě č. 10 a syn Vojtěch 4. února 1892 v domě č. 232.

Po odchodu do Týnce se bytová síť Kopeckých ve světle matrik nejeví o mnoho lépe. Dcera Milada Marie Kopecká se narodila 25. června 1898 v domě č. 113. Záhy po po-

sak 1. července umírá z příčiny vrotlabosti. S pevnějším zdravím se narodila Květoslava Františka Kopecká (etna 1901 v domě č. 133). Poslední výlada Kopecká, narozená 12. dubna, se dožívá pouze několika dnů, umírá 1. dubna 1904. V té době rodina Josefa Kopeckého obývá pravděpodobně nově vybudovaný dům ještě bez přiděleného domovního čísla. Dospělosti se tedy dožilo jen ti – Božena (*2. ledna 1889),¹¹ Ludmila (*29. května 1890), Jaroslav (*13. prosince 1893), Vojtěch (*4. února 1895)¹² a Květoslava Františka (*30. května 1901). Po svém prvním působiště v Lužicích odchází Josef Kopecký se svou rodinou v roce 1927 do nedalekého Týnce, kde jako učitel v obecné škole strávil třicet let svého života. V roce 1927 se stěhuje, již jako penzista do Hodonína, kde v nedožitých třiašedesáti letech umírá. Poslední léta prožil s manželkou své rodiny a přátel, bydlel v Hodoníně na ulici Marxova 42 se svou ženou a svou vzdvanou dcerou Ludmilou. Ve stejném domě č. 44 bydlela jeho druhá dcera Božena se svou rodinou. Umírání Josefa Kopeckého je zaznamenáno také v obecní kronice: „Dne 2. května 1938 zemřel v Hodoníně Josef Kopecký, řídící učitel v. v., který založil v roce 1897 vzdnesenou obec Týnce po stránce kulturní i hospodářské se velmi zasloužil. Založil Spolek záloženský spolek, Národní Jednotu a Jednotu Sokol. Pohřbu zúčastnilo se v Hodoníně 100 občanů z Týnce. Zpopelněn byl v brněnském krematoriu.“¹³ Po jeho umírání jsou ostatky uloženy v urně na hodonínském hřbitově na hrobě č. 10/15 ve schránce odkladu.

Obr. 3. J. Kopecký s rodinou v Hodoníně (1931). Foto B. K. Žižlavský.

Slovácká svatba na Podluží

Při příchodu na Moravu Josefa Kopeckého, rodáka z východních Čech, očarovala lidová kultura a brzy v ní spatřil krásu a cenné dědictví předchozích generací. Rozhodl se proto podrobně popsat svatbu na Podluží, aby podpořil zachování tradičních svatebních obřadů a aby s ní seznámil širokou veřejnost. Slovácká svatba na Podluží měla být zároveň významným scénářem pro případné provedení tradiční svatby. Poprvé ji s Lužičany nacvičil v Besedním domě v roce 1886, kterou pořádala tělocvičná jednota Sokol v Hodoníně. Na programu bylo předvedení několika částí slovácké svatby v podobě lužických mládenců a dívek. Ačkoliv text novinového článku, který o události informuje, neuvádí jeho jméno, můžeme téměř s jistotou říci, že za tímto vystoupením stojí Josef Kopecký.¹⁴ Podruhé zajistil předvedení svatby v roce 1892 na Výstavě umělecké, výslové a národopisné, která se konala na nádvorí Besedního domu v Hodoníně.¹⁵ Zdejší výstava se těšila nevídání návštěvnosti, která předčila dosud konané moravské výstavy,

ačkoliv patří mezi ty méně známé. Uspořádání této výstavy spolu se sjezdy, doprovodné programy a koncerty bylo ve své době na Hodonínsku jedinečným počinem. Výstava trvala přibližně tři týdny, přičemž každou neděli probíhal kulturní program. Na zahajovací neděli se uskutečnila dožínková slavnost z Těšic a Mikulčic (11. září 1892), kterou s účinkujícími nacvičili podle podání starých obyvatel učitelé z Mikulčic Kahoun a Vokoun.¹⁶ Druhou neděli (18. září 1892) se uskutečnila slovácká svatba z Lužic, další pak svatba z Rohatce (25. září 1892), tu připravili starosta Bureš a učitel Antonín Černohlávek,¹⁷ a na závěr výstavy (2. října 1892) předvedli své umění hudci a tanečníci z Velké nad Veličkou, toto vystoupení připravil Martin Zeman.¹⁸

K provedení svatby z Lužic vyzvali Josefa Kopeckého pořadatelé výstavy – *Hodoníště* a *Týnci*.¹⁹ Vystoupení trvalo celé odpoledne a skládalo se ze čtyř částí: ženich jde pro nevěstu, průvod před kostelem, po kostele a hry před svatebním ložem.²⁰ Svatební průvod z Lužic vzbudil zájem i u hodonínských Němců a Židů, kteří o ryze vlasteneckou českou akci, jíž byla tato výstava, nejvili zájem. Zmíněný svatební průvod z Lužic přijížděl do Hodonína po 14. hodině na čtrnácti vyzdobených vozech, prošel zahradou a celé představení pak bylo předvedeno na jevišti. Jak popisuje tehdejší tisk, na prvním voze jela muzika, za ní pak dívky a chlapci v kroji a ženich s nevěstou, družičkami a družbou. Na místě je vítali organizátři výstavy F. Hess a J. Schier ml. spolu s hudbou a zástupci Sokola.

Na jevišti ve dvoře se pak konala svatba před zraky velkého publiku. Tlampače předváděval Antonín Kuběna z Lužic, nevěstou byla Apolena Příkazská, ženichem Štěpán Blažek, rodiči nevěsty pak Pavel a Kateřina Horňáčkoví, starší družba Adam Netík, starší družice byla jeho sestra Anna. Na konci svatby nechyběly ani svatební hry – hledání špendlíku na měsíce a na mrtvého. Po programu následovala taneční zábava za doprovodu Padělky a muziky.²¹

Příští neděli – 25. září 1892 byla doprovodnou akcí slovácká svatba z Rohatce, kterou připravili rohatecký starosta Karel Bureš a nadučitel Antonín Černohlávek. I když jde o představení svatby zaujalo, přece jen „svatba lužická předminulé neděle zůstala nedosudným vzorem“.²²

Provedení svatby v podání Lužičanů nemělo obdobu a bylo vyzdvihováno nejen u domácích návštěvníků, ale i v dobovém tisku referujícím o průběhu výstavy. Ohlas vzbudila i u hostů ze zahraničí, kteří byli v tento den na výstavě přítomni.²³

Předvedením svatby na výstavce v Hodoníně ale Josef Kopecký jako autor nekontroloval dvacet dva let později v rámci sokolského sletu na cvičiště v Králově Poli v Brně, kde byl připravován na 27. až 29. června 1914, se měla svatba dočkat dalšího provedení. V pondělí 29. června 1914 v rámci slavnosti Moravského roku, jež měla představit starobylé zvyky a obyčeje, měla být součástí programu také Slovácká svatba pod vedením Josefa Kopeckého.²⁴ Slet byl však předčasně ukončen 28. června 1914, kdy přišla zpráva o atentátu na následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este v Sarajevu. Ani v náhradním termínu 12. července 1914 se Moravský rok neuskutečnil z důvodu silné bouře.²⁵

Aby se slovácká svatba zapsaná Josefem Kopeckým nesmazatelně vepsala do historie a za účelem „povzbuzení Slováků, aby vždy pevně o svatbách stáli při zvycích, jež po otci zdědili...; dále aby ctění čtenářové, jimž osud nepopráhl obcovati vzácnému tomu obřadu, a byli o svatbě slovácké jasné představy; konečně aby vodítkem byla k nacvičení buď celé svatby nebo některé části její k výletům neb jiným zábavám,“²⁶ dokončil v roce 1896 knihu s názvem *Slovácká svatba na Podluží*, která se stala významným etnografickým pramenem při studiu v oblasti obřadní lidové kultury. Vydání knihy v roce 1898 přivítal její autor již jako učitel v Týnci.

popis svatby z pera Josefa Kopeckého je velmi detailní, sám uvádí, že jej nelze srovnávat s klad s Moravskou svatbou Františka Bartoše z roku 1892. Svým rozsahem, přesným němáním a vazbou k jedné lokalitě, potažmo menšímu regionu, ji lze porovnat snad s valašskou svatbou od Matouše Václavka. Autor se snaží s pečlivostí sobě vlastní po- e zachytit podobu svatebních rituálů a zvyků na severním Podluží na konci 19. sto- období, kdy kniha vychází, jsou již mezi čtenáři dostupné výtisky Svatby v národě slovanském čili svatební obyčeje, řeči, promluvy od Beneše Metoda Kuldy z roku 1892 a Valašské svatby od Matouše Václavka a již zmíněná Moravská svatba od Františka Bartoše, dvě poslední vydané roku 1892. Všechny výše uvedené práce spojuje obdobná os- popis podle časové souslednosti průběhu celé svatby. Od námluv a příprav svatby popisu svatebního oděvu a zvaní na svatbu přes průvod do kostela, *zdavky*, svatební mluvy až po zábavu včetně svatebních her. Na Podluží ovšem bez čepení nevěsty, které se na konci 19. století nevyskytovalo. Je patrné, že Josef Kopecký znal Moravskou svatbu od Františka Bartoše i písňové sbírky Františka Sušila i Františka Bartoše a u jednotlivých písní ořízmo odkazuje.

22 písní, které jsou v knize uvedeny, jich rovných 35 nebylo nikde v žádné do té doby ve sbírkách zapsáno a 19 písní uvádí autor jako podobných a 15 písní obsažených také ve sbírkách Františka Sušila nebo Františka Bartoše.²⁷ Jeho Slovácká svatba se tak stala citova- ramařenem k podlužákům lidovým písni. Ve starších zpěvnicích u písni, především lidových, s přípisem z Lužic jde právě o první zápis Josefem Kopeckým. Například v publikaci Podluží v lidové písni je uvedeno 10 písní převzatých z jeho díla.²⁸ Jak autoři hodnotí vliv této písňové sbírky přenos J. Kopeckého: „*Mimořádný historický význam má pak něžka Josefa Kopeckého Slovácká svatba na Podluží, která přináší soubor svatebních písni, s jíž většinou zapomenutých.*“²⁹ Řada písní zapsaných J. Kopeckým nenávratně zmizela, které se objevují, často v obmeněné podobě, ještě ve druhé polovině 20. století. Některé svou jednoduchou melodickou výstavbou, ale také textovým rozsahem naznačují, že patří ke staršímu svatebnímu repertoáru a starší nápěvové vrstvě. Jméno Josefa Kopeckého v jeho práci řadí do společnosti prvních sběratelů svatebních písní.

Monika o publikaci J. Kopeckého nechybí samozřejmě ani ve výčtu prací věnovaných Slovácku v kapitole Zvyky a obyčeje v díle Moravské Slovensko.³⁰

Vice než sto letech byla svatba podle zápisu Josefa Kopeckého předvedena znovu, tentokrát na folklorním festivalu Podluží v písni a tanci ve Tvrdonicích v neděli 4. června 2017.

Předvedli ji opět lužičtí občané: členové chasy, Lužičtí mužáci a vdane ženy, členové užejního spolku v Lužicích, seniorky z Lužic a pěvecký sbor Trvalky TJ Sokol Lužice vedení obce. Vše za hudebního doprovodu Gajdošské muziky ze Staré Břeclavi. Předvedení svatby inicioval a připravil Mgr. Miroslav Havlík. Vystoupení sestávalo z několika částí se snahou o co nejpřesnější interpretaci podle zápisu J. Kopeckého. Byl předveden náčrt písni a mluvené slovo části I. Před obřadem, části II. U svatebního stolu a svatební hry řečekou a Na ovčácku. Celý pořad se setkal s velmi pozitivním ohlasem u přítomných. K propagaci tohoto pořadu i samotného autora Slovácké svatby Josefa Kopeckého byl vytvořen na webových stránkách sociální sítě Facebook profil Slovácká svatba na Podluží a Josefa Kopeckého,³¹ kde je možné zhlédnout fotky z vystoupení v roce 2017 i další novosti spojené s tématem historické podoby svatby na Podluží i se samotnou osobností Josefa Kopeckého.

Neznámo, že by byl J. Kopecký autorem dalšího díla, pravděpodobně byla Slovácká svatba na Podluží jeho prvninou a zároveň jedinou publikací. V další etapě života, kdy změnil

své působiště, se plně věnoval rozvoji školství, povznesení společenského a kulturního života v místě, kde dalších třicet let žil – v malé obci Týnec nedaleko Břeclavi.

Učitel z Lužic a Týnce

Jako ve většině vesnic nebylo ukotvení školní docházky v životě prostých dětí v 19. století jednoduchou záležitostí. V obci se povětšinou řešilo, kde bude vyučování probíhat, zdali budou učebny patřičně vybaveny a budou-li rodiče děti do školy posílat. Své postavení a autoritu si museli učitelé budovat, což se po malých krátkých postupně dařilo, jak je patrné i na učitelování Josefa Kopeckého.

Budova školy v Lužicích byla vystavěna až v roce 1908. Předtím probíhalo vyučování v místnostech soukromých domů, v hospodě i na obecním domku ve školní světnici, přistavené k obecnímu hostinci v roce 1828. Později rozhodl obecní výbor o zakoupení hostince, který nechal přestavět na školu, v níž se začalo od školního roku 1878/1879 vyučovat.³² Počet žáků školou povinných dosáhl 250, zdejší dvoutřídní škola tak byla na žádost místní školní rady rozšířena na konci roku 1883 na trojtřídní s platností od 1. ledna 1885, přičemž třetí učebna byla zřízena z obecní kanceláře.³³ Josef Kopecký tedy začal pracovat v těchto ne zcela vyhovujících podmínkách pro výuku dětí: „*Dekretem slavné c. k. okr. školní rady v Hodoníně ze dne 27. července 1885 čís. 879 jmenován p. Josef Kopecký, kandidát učitelství rodem v Cerekvici u Litomyšle /Čechy/ zatímním podučitelem na trojtřídní národní škole v Lužici se služným 300 zl., kterýžto úřad dnem 1. září 1885 nastoupil.*“³⁴ S nárůstem počtu žáků na téměř 300 byla v roce 1890 realizována další přistavba školy.³⁵ „*Dekretem vysoké c. k. zemské školní rady ze dne 8. června 1891 číslo 5080 byl p. Josef Kopecký, definitivním podučitelem při čtyřtřídní škole v Lužicích se služným II. třídy (360 zl.) ustanoven.*“³⁶

Za krátkou dobu působení v Lužicích se událo mnohé v jeho osobním životě. Projevil se jako činorodý člověk v kulturně-společenském dění. Podílel se na přípravách prvního rolnického plesu na Slovácku, který se uskutečnil 25. února 1886 v Lužicích v hostinci u Štokra. Jak uvádí dobový tisk, sál byl pro tuto výjimečnou příležitost patřičně vyzdobený různým rolnickým nářadím, hospodářskými výrobky i polními plody, chvojím a obrazy J. Veličenstev, hesly: *Na zdar!, Tužme se!* apod. – i obrazem nakresleným křídou od J. Kopeckého, který znázorňoval oráče na poli. Největšího obdivu všech přítomných si podle dobového článku zasloužili mládenci a dívky z Mikulčic českým tančem – besedou, poprvé zatančenou na Podluží. Zásluhu o nácvik besedy jakožto i zdárném průběhu plesu měl taktéž Josef Kopecký.³⁷

Další aktivitou, která stojí za zmínku, bylo jeho spolupodílení se s výpomocným učitelem Františkem Zdráhalem na vypracování stanov nově vzniklého mikulčicko-těšického čtenářského spolku Pokrok, které byly po vleklém procesu úředně schváleny 23. října 1887. Při volbách do výboru spolku byl Josef Kopecký zvolen do funkce sbormistra.³⁸ Spolek Pokrok do svých řad získal mládež, se kterou učitel Dojiva a Josef Kopecký taktéž nacvičili českou besedu, již zahájili spolkový bál.³⁹

S výnosem Moravské zemské školní rady ze dne 22. prosince 1896 čís. 14.899 přichází v životě J. Kopeckého zásadní změna. Je ustanoven učitelem v Týnci a nastupuje svoji službu 31. ledna 1897 na zdejší škole.⁴⁰ V roce 1896 totiž padlo rozhodnutí o rozšíření školy v Týnci z dvoutřídní na trojtřídní a bylo zapotřebí také dalšího učitele, a přestože se úpravy ve školní budově nestihly, J. Kopecký zde od druhého pololetí nastoupil jako učitel III. třídy.⁴¹ Jeho úkol zde nebyl jednoduchý vzhledem k neuspokojivé situaci v místním školství.

Už roku 1832 byla vystavěna v Týnci budova školy o jedné učebně. Tato budova nahradila dosavadní školu, která byla zřízena z jednoho z domů, ovšem nevyhovujícího vzhle-

lem k počtu žáků, kteří měli školu navštěvovat. Ani nová škola však dlouhodobě nepřinesla spokojivé řešení výuky týneckých žáků. Proto byla v roce 1874 škola rozšířena na dvoutřídní, nicméně k jejímu faktickému provedení nedošlo, neboť místní školní rada ani obec se netahaly o zřízení druhé učebny z důvodu, že „v Týnci není zapotřebí dvou učitelů, neboť školu beztak celý rok prázdná“.⁴² Škola byla tedy nadále jednotřídní s půldenním vyučováním.

Neúčast na vyučování byla skutečným problémem, který velmi dlouho přetrvával, zejména v létě, kdy děti páslly dobytek nebo pracovaly na poli: „Když v r. 1877 v červnu prováděl okr. inspektor Marschall inspekci zdejší školy, bylo ze 145 žáků přítomno 9 žáků.“⁴³ Bylo tody konečně rozhodnuto o provedení přístavby školy, která byla dokončena v roce 1885. rostoucím počtem žáků byla škola rozšířena na trojtřídní ve školním roce 1896–1897, kdy nastupoval na zdejší školu jako definitivní učitel právě Josef Kopecký. Situaci v místní škole ukresluje zapis protokolu ze dne 3. června 1897, kdy Josef Kopecký žádá správce školy, aby „v nejbližší schůzi místní školní rady odůvodnil, že nutné je třeba v každé třídě skřínky na sezení, umyvadla, džbánek na vodu a utěrák – tuk, aby to po prázdninách počatkem r. 1897-8 bylo zařízeno.“⁴⁴ Svou žádost o vybavení učeben opakuje 3. listopadu 1897 a dodává, „že ve I. třídě bylo dopol. 7° v 8 hodin a 9,5° v 10 hod. Ve II. třídě bylo v 8 hod. 5,5° tepla“.⁴⁵

V roce 1908–1909 byla zřízena pobočka pro III. třídu a znova se uvažovalo o zřízení ve, patřičně vybavené učebny, nakonec ale bylo rozhodnuto o postavení nové školní budovy, v níž se mohlo začít vyučovat již ve školním roce 1913/1914.⁴⁶ Jednalo se o patrovou budovu, jejíž součástí bylo pět učeben a byt pro učitele.⁴⁷ Měla studnu s pumpou s pitnou vodou, byt pro správce školy, toalety v budově a ke škole přináležela také školní zahrada o výměře 8 arů a pole o výměře 19 arů.⁴⁸ Školství v Týnci se ze začátku nedářilo nejlépe, občané v děti do školy neposilali a ani zástupci obce nepovažovali za důležité podporovat vzdělání místních dětí. Problematické bylo i přispívání obce na školní vybavení.⁴⁹ Jako i v jiných oblastech řešili učitelé především docházku dětí, často neomluvenou, ať už z důvodu udoby rodičů, prací doma i na poli či hledání mladších sourozenců.⁵⁰ Učitelé se tedy dlouhodobě soustředili především na to, aby zajistili pravidelnou školní docházku všech dětí, případně řádné omlouvání jejich nepřítomnosti. Až do roku 1913 byla častým tématem schůzí pedagogů také nedostatečná kapacita tříd, která byla uspokojivě vyřešena s otevřením nové budovy školy.⁵¹

Josef Kopecký se projevoval jako svědomitý učitel, jenž kromě předepsaného učiva zdělával žáky i v jiných oblastech mimo školní osnovy a rozšiřoval jejich dovednosti. Učil například i zpěv a kreslení.⁵² Vzhledem ke svým vztahům k Lužicím uspořádal i jaře v roce 1902 se svými žáky exkurzi, dyž se rozhodl za účelem „doplnění nabývých vědomostí se žáky podniknouti poučovou vycházku do uhlíňých dolů a skelných mlýnů do Lužic“, kterou se svou třídou ještě

Obr. 4. J. Kopecký – amatérsky malíř (1929).
Foto B. K. Žižlavský.

zopakoval ve druhém pololetí roku 1910.⁵³ Od roku 1904 se stal správcem školní zahrady,⁵⁵ která byla tohoto roku dána škole k dispozici na tzv. Stodoliskách.⁵⁶ V roce 1907 inicioval, aby učitelský sbor sebral historická data a pověsti o Týnci pro školní kroniku.⁵⁷

Na jaře během školních prázdnin roku 1911 proběhla v Týnci výstava obrazů akademického malíře Aloise Kalvody, výtěžek z této výstavy byl věnován na knihy pro žákovskou a učitelskou knihovnu místní školy.⁵⁸ Lze téměř s jistotou říci, že tuto akci inicioval právě Josef Kopecký, o kterém víme, že se zajímal o umění, sám maloval a svého přítele malíře Aloise Kalvodu, podnikajícího cestu na Slovácko, přivedl i do Týnce. Zde pobýval před první světovou válkou v domě čp. 116 u Fr. Valy⁵⁹ a v této obci čerpal i podněty pro svá díla. Vznikly zde nejen jeho obrazy Děvče v rožkách a Nevěsta z Týnce v kožichu a v růži, které jsou součástí obrazové přílohy publikace Moravské Slovensko,⁶⁰ ale údajně zde vytvořil na čtyřicet dalších děl.⁶¹ Jak už bylo zmíněno, Josef Kopecký má zásluhu na tom, že nadaný malíř, člen SVUMu, Cyril Jančálek⁶² byl přijatý na hodiny kreslení u Joži Uprky v Hroznové Lhotě, kde pracoval jeden a půl roku. Poté působil v Přerově u Františka Sklenáře, malíře jevišť a dekorací, později i u Aloise Kalvody, který mu pomohl ke studiu na Akademii výtvarných umění u prof. Maximiliána Pirnera.⁶³ Josef Kopecký byl po celou dobu působení v Týnci řádným učitelem, od školního roku 1907 se stal dočasným správcem školy, ale pouze do roku 1908, kdy byl ustanovený nový správce školy.⁶⁴ Postupně se stává zástupcem řídícího učitele a v této funkci zůstává až do svého odchodu do penze.

V roce 1910 nastupuje na místo industriální učitelky na obecní škole v Týnci také jeho dcera Ludmila Kopecká.⁶⁵ V důsledku nedostatku učitelských sil během první světové války byla podána správou školy žádost, aby mohla industriální učitelka Ludmila Kopecká výpomocně vyučovat na zdejší škole.⁶⁶ Pro nedostatek učitelů během války působila tedy i jako třídní učitelka. Coby učitelka ručních prací vyučuje až do roku 1924 a zůstává svobodnou emancipovanou ženou. Mezi léty 1920–1921 na místní škole vyučuje i další dcera Josefa Kopeckého Květoslava Kopecká.⁶⁷ 23. července 1924 si bere za manžela Bohuslava Karla Žižlavského,⁶⁸ profesí taktéž učitele.⁶⁹

V nelehkém válečném období potkala Josefa Kopeckého nepříjemná událost. Jak sám píše: „V dubnu 1915 Josef Šenk č. 61, tehdejší starosta a já, byli jsme obžalováni pro velezradu (rozšiřování ruských letáků) a zbaveni svých úřadů.“ Přípisem c. k. okresní školní rady ze dne 17. června 1915 čís. 1324 je J. Kopecký přeřazen do Kněždubu. „Dobrý učitel a příklad mládeže odchází právě v tak pohnuté době, kdy je ho nejen ve škole, ale i v obci potřeba, neboť po vykonávání povinnosti školní věnoval sily své blahu obce. Mládež bude zajisté dlouho na svého učitele a občané na svého rádce vzpomínati.“⁷⁰ Jejich případ souvisel s tzv. kostickou

Obr. 5. J. Kopecký v lázních Poděbrady s dcerou Ludmilou (po roce 1930). Foto B. K. Žižlavský.

šírou.⁷¹ Sám o tom vypovidá na stránkách obecní kroniky: „Já pak byl jsem službou přidělen na školu v Kněždubě a v lednu 1916 i mne 50letého povolali na vojnu, kde jsem byl veden seznamu „politicky nespolehlivých“ („P“).⁷² Vojenský soud je osvobodil, ale starosta musel z vojny a úřadováním v obci byl pověřen radní Josef Kopecký působí v Kněždubě až do září 1917,⁷³ poté se vraci se na své původní místo.

Vzhledem k tomu, že rodina Kopeckých se prakticky proměnila na učitelskou,⁷⁴ došlo listopadu 1920 ke zvláštní situaci v týneckém učitelském sboru, kdy Ludmila Kopecká nemocněla tyfem, a proto zůstali v domácí izolaci také její otec a sestra, z toho důvodu bylo hdy v I., II. b, III. a IV. třídě zavedeno polodenní vyučování.⁷⁵ Od ledna 1921 se naštěstí ací do školy J. Kopecký i K. Kopecká, zatímco Ludmila Kopecká začíná opět učit až na jaře ku 1921.⁷⁶

Konec učitelování Josefa Kopeckého přichází 1. ledna 1927, kdy odchází jako zástupce říčího učitele do zasloužené penze.⁷⁷

obecní písar a kronikář

Josef Kopecký byl v letech 1907–1918 ve funkci obecního pisáře, za což dostával od obce pronájmu kousek obecního pole.⁷⁸ Po roce 1900 byl také členem zastupitelstva obce Týnce.⁷⁹ Usnesením obecního zastupitelstva ze dne 3. října 1922 byl jmenován prvním kronikářem obce Týnec, funkce se ujal 1. prosince 1922 a jak sám uvádí, ač není rodák z Podluží, byl čtvrtstoletí života ve zdejší obci zná zdejší poměry dokonale.⁸⁰ Obecní kroniku nejen využil, ale zpětně do ní také provedl zápisy až od roku 1914. Po třiceti letech působení v Týnci se dne 10. března 1927 Josef Kopecký odstěhoval a skončil tak ve funkci obecního kronikáře, kterou od 1. prosince 1922 zdarma zastával.⁸¹

sokol

Na ustavující valné hromadě TJ Sokol Týnec 16. listopadu 1919 byl starostou zvolený opět Josef Kopecký a o jeho schopnostech svědčí opakované zvolení do funkce starosty v letech 1921 a 1922, 1923, 1924, 1925, 1926. Byl také kronikářem TJ Sokol Týnec, kroniku začal psát od 26. března 1925.⁸² Ovlivnil vzhled sokolovny v Týnci, i její stavbě navrhl umístit v průčeli také svácké žudro. Žudro i interiér tělocvičny byly ozdobeny národními ornamenty, které malovaly žačky pod vedením jeho dcery Ludmily Kopecké.⁸³ Kromě tělovýchovy se TJ Sokol věnovala kulturní a společenské činnosti, přednáškám, divadlu, organizovala výlety, sokolské hody a plesy, v kromě najdeme zminku i o pořádání pravopisného kurzu, často se v souvislosti s dalšími aktivitami objevuje právě jméno J. Kopeckého. Řada přednášek a divadelních her se vztahovala k významným výročím událostí z dějin české historie. Například v roce 1924

Obr. 6. J. Kopecký – sokol. Foto B. K. Žižlavský.

k 500. výročí úmrtí Jana Žižky proběhlo v sokolovně několik přednášek,⁸⁴ pořádaly se z oslavy narozenin TGM, výročí vzniku Československa se pravidelně slavilo přednáškou a divadelní hrou. Josef Kopecký využíval i pomoc své rodiny, nejenže jeho dcery učily na místní škole, ale například i jeho syn Jaroslav Kopecký, poštovní úředník v Rožnově pod Radhoštěm, obstaral valašské kroje pro hru Pasekáři od Františka Sokola-Tůmy, která uskutečnila v sokolovně 28. února 1926. V roce 1927 oznámil J. Kopecký valnému sněmu Sokol v Týnci, že se bude stěhovat do Hodonína a se všemí se srdečně rozloučil. V roce 1934 se účastnil valné hromady v Týnci už jako zástupce župy v Hodoníně.⁸⁵

Spořitelní a záloženský spolek

Spořitelní a záloženský spolek v Týnci, zapsané společenstvo s neobmezeným ručením vznikl na ustavující valné hromadě 5. prosince 1897. Za jeho založením nestál nikdo jiný než opět Josef Kopecký. Cílem tohoto spolku bylo ukládání a zapůjčování úspor, aby byly peněžních prostředků „náležitě využíváno a zvlášť zájmy rolnictva, živnostnictva a dělnictví podporovány, při čemž vedle snahy po hmotné podpoře zvlášť mravní povznesení členů na záteči mítí sluší“.⁸⁶ Spolek se připojil k Ústřední jednotě českých hospodářských společenství úvěrních na Moravě a ve Slezsku, zapsanému společenstvu s obmezeným ručením v Brně. V roce 1898 byl určen také jako delegát na valnou hromadu Ústřední jednoty na 26. května.

Ustavující počet byl sedmnáctičlenný a postupně v průběhu let se navýšoval, na konci roku 1927 to bylo 197 členů.⁸⁷ Zvyšovala se také částka, kterou spolek spravoval. Po roce 1927 byl peněžní obrat přes jeden a půl milionu korun. Je tedy patrné, že spolek velmi dobře fungoval. Možnosti půjčky využil i Josef Kopecký hned v červnu 1898, kdy si zažádal o půjčku ve výši 210 zl. na zaplacení dluhu v občanské záložně v Břeclavi, za podmínek měsíční splátky 5 zl. měsíčně se závazkem, že odměny za práce pokladníka použije k zaplacení dluhu, a navíc dá do zástavy spolku své harmonium.⁸⁸

Od založení v prosinci roku 1897, kdy byl jednohlasně zvolen do funkce pokladníka, působil na této pozici až do svého odchodu do penze, pouze s přestávkou mezi lety 1916–1918, kdy byl přeložen do Kněždubu. Byl spolehlivým členem spolku, při obstarávání potřebného vybavení například „vyhotovil ochotně za náhradu potřebného materiálu“ spolkový závesný štit s označením Záložna,⁸⁹ který byl umístěn na dům starosty. Naposledy se zúčastnil výroční valné hromady 6. března 1927.⁹⁰ V zápisech Spořitelního a záloženského spolku se jeho jméno objevuje ještě v souvislosti s výroční řádnou valnou hromadou 11. března 1928.⁹¹

Závěr

Josef Kopecký byl výjimečnou osobností v místech, kde žil a působil. Rozhodl se pro učitelskou dráhu a odešel z rodných východních Čech na Slovácko, kde našel životní partnerku, rodinu i domov. Nebyl lhostejný

Obr. 7. J. Kopecký s vnoučaty. Foto B. K. Žižlavský.

ni okolo sebe, aktivně vstupoval do kulturních a společenských událostí a sám je také el. Lze o něm hovořit jako o vlasteneckém, pokrokovém učiteli, který inicioval a šířil vlastenství a osvětu mezi lidmi. Zejména v historii dvou obcí na Podluží – Lužicích a Týnci zanechal nesmazatelnou stopu jako učitel, ale také jako činorodý člověk na kulturně-společném poli. I když své úsilí zaměřil spíše lokálně, projevuje se jeho práce i navenek a má důležitý vliv v dosah. Na prvním místě se jedná o jeho Slováckou svatbu na Podluží, která zajistila uchování podoby tradičního svatebního obřadu na Podluží do současnosti a mezi vlastními publikacemi si zachovává jedinečné místo. Nemluvě o tom, že byla hned nejprve veřejně předvedena. Spolkovou činností a kontakty s umělci pracoval navenek svého obce. Přestože stále zůstávají některá místa jeho životního příběhu zahalena rouškou za kterou už nelze nahlédnout, většinu jeho života se podařilo uspokojivě zmapovat a mít, že i díky tomuto příspěvku nebude jeho jméno, život i dílo zapomenuto.

imky:

- atní oblastní archiv v Zámrsku (dále SOA v Zámrsku), sbírka matrik Východočeského kraje, matrika N 1837–1872, sign. 1199, s. 84.
mtež, s. 93.
mtež, s. 111; SOA v Zámrsku, sbírka matrik Východočeského kraje, matrika Z 1858–1899, sign. 35, s. 28.
)A v Zámrsku, sbírka matrik východočeského kraje, matrika N 1873–1898, sign. 5451, s. 5; SOA v Zámrsku, sbírka matrik Východočeského kraje, matrika Z 1858–1899, sign. 5455, s. 28.
atní okresní archiv Svitavy (dále SOKA Svitavy) se sídlem v Litomyšli, Základní devítiletá škola Cerekvice nad Loučnou, inv. č. 948, hlavní matrika školní školy v Cerekvici od r. 1864–1876, 137–238.
)KA Svitavy se sídlem v Litomyšli, Realka Litomyšl, inv. č. 115, Katalog první třídy školního roku 79, s. 18.
)KA Svitavy se sídlem v Litomyšli, Realka Litomyšl, inv. č. 115, Katalog 3. třídy školního roku 81, s. 13.
atní okresní archiv Hodonín (dále SOKA Hodonín), OŠR-H, inv. č. 1, Týnec, nestr.
)KA Hodonín, NS-Lu, inv. č. 2, Kronika školní 1878, s. 21.
moravský zemský archiv Brno (dále MZA Brno), matrika narozených, Lužice, sign. 5597, s. 320.
nejstarší dcera Božena se provdala za kolářského mistra Jana Josefa Vacha 7. února 1921 v Týnci a přestěhovala se za svým mužem do Pardubic. MZA Brno, matrika oddaných, Moravská Nová Ves, sign. 3027, s. 226.
kém války se do zajetí dostal (at už dobrovolně, nebo nedobrovolně) syn učitele Vojtěch Kopec, který byl v italské legii SOKA Břeclav, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnce, s. 9.
atní okresní archiv Břeclav (dále SOKA Břeclav), se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnce od r. 1914, s. 136.
tělocvičné jednoty „Sokol“ v Hodoníně, Moravská Slovač, 1886, č. 87, s. 3.
F a r a d o v á, Lenka. Výstava umělecká, průmyslová a národopisná v Hodoníně r. 1892. [Rukopis], Brno, 2008, s. 15.
)Vinnost' dožinkova z Mikulče a Těšic. Velehrad, Kroměříž, 12. 9. 1892, roč. 4, č. 72, nestr.
)Čestník výstavy hodonské, Slováckou svadbu z Rohatce. Velehrad, Kroměříž, 28. 9. 1892, roč. 4, č. 68, nestr.
F a r a d o v á, Lenka, c. d.
O p e c k ý, Josef. Slovácká svatba na Podluží. Praha: Matice hodonská, 1898, s. 2.
)Čestník výstavy hodonské, Slováckou svadbu. Velehrad, Kroměříž, 17. 9. 1892, roč. 4, č. 65, nestr.
)Čestník výstavy hodonské, Velehrad, Kroměříž, 21. 9. 1892, roč. 4, č. 66, nestr.
)Čestník výstavy hodonské, Slováckou svadbu z Rohatce. Velehrad, Kroměříž, 28. 9. 1892, roč. 4, č. 68, nestr.

- 23 Podle informací z věstníku hodonínské výstavy byla v tento den hojna účast diváků z řady měst a obcí: Holešova, Hustopečí, Olomouce, Břeclavi, Vidně, Poštorné, Charvatské Nové Vsi Lanžhotu, Hrušek, Josefovou, Ladné, Všechnovic, Telče, Židlochovic, Vsetinu, Pohořelic, Uherského Brodu, Mikulčic a také delegace vídeňských Čechů. Věstník výstavy hodonské. Velehrad, Kroměříž, 21. 9. 1892, roč. 4, č. 66, nestr.
- 24 Moravský rok provedený v pondělí 29. června 1914. Brno: Sletový výbor, 1914, 52 s.
- 25 Moravský rok. Moravská orlice. V Brně v pondělí dne 13. července 1914, roč. 52, č. 131.
- 26 Kopæký, Josef. c. d., s. 2
- 27 Kopæký, Josef. c. d., s. 3.
- 28 Čísla písni: 58, 196, 202, 211, 212, 213, 217, 227, 268, 284. Hrabalová, Olga. *Podluží v lidové písni*. V Brně: Muzejní a vlastivědná společnost, 1988, s. 402.
- 29 Hrabalová, Olga. c. d., s. 9
- 30 Uvedena chybná zkratka křestního jména – Fr. Kopecký. Niedere, Lubor a Chotek, Karel Zvyky a obyčeje. In: Boháč, Antonín et al. *Moravské Slovensko. Sv. II*. Praha: Nákladem Národopisného musea Českoslovanského, 1922, s. 675.
- 31 <https://www.facebook.com/svatbazluzic>, [online] {cit. dne 25. 8. 2020].
- 32 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 50, okres Hodonín, VIII., Průvodce po místních památkách, Obec Lužice, s. 1. SOKA Hodonín, NŠ-Lu, inv. č. 2, Školní kronika, s. 1–3
- 33 SOKA Hodonín, NŠ-Lu, inv. č. 2. Školní kronika, s. 7–8.
- 34 Tamtéž, s. 11.
- 35 Tamtéž, s. 19.
- 36 Tamtéž, s. 21.
- 37 Dopisy, Z Lužic. *Moravská Slovac*, 1886, roč. 3, č. 18., nestr.
- 38 Při slavnostní mši „zapěli členové zpěváckého oddělení za rízení svého sbormistra p. J. Kopeckého, učitele z Lužic, čtyřglasně obtížnou písni „Modlitbu“ z Vlastimila“. Z Těšic, Otevřet Mikulčicko-Těšického čtenářského spolku „Pokrok“. *Moravská Slovac*, 1887, č. 86, s. 2.
- 39 Rutar, Svatopluk. Čtenářský spolek Pokrok. *Malovaný kraj* 33, 1997, č. 5, s. 14.
- 40 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokol kniha o konferenčních schůzích na dvojtřídní obecné škole v Týnci. 1891/2–1902, s. 120.
- 41 Týnec: městečko na Podluží. [Týnec]: Obec Týnec, 2016, s. 202.
- 42 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 49. Okres Hodonín VI, Škola a její vývoj, Obec Týnec, s. 1
- 43 Tamtéž, s. 2.
- 44 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, c. d., s. 128
- 45 Tamtéž, s. 137.
- 46 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 49, c. d., s. 3.
- 47 Týnec: městečko na Podluží. c. d., s. 202.
- 48 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 53. Školské statistické přehledy, Dotazník obce Týnce, nestr.
- 49 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 49, c. d., s. 9.
- 50 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, nestr.
- 51 Stavební účty (náklady činily 81 000 korun) při výstavbě školy v letech 1912–1913 vedl Jos. Kopecký. SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnec, s. 4
- 52 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 53, Školské statistické přehledy, Dotazník obce Týnce, nestr.
- 53 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokol kniha o odbývaných učitelských konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci. Protokol z 2. května 1902, nestr.
- 54 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokol kniha o odbývaných učitelských konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci. Protokol sepsaný při poradě sboru učitelského konané dne 5. března 1910, nestr.
- 55 SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokol kniha o odbývaných učitelských konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci. Protokol 1 ze dne 2. září 1904, nestr.
- 56 SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 49, Okres Hodonín VI, Škola a její vývoj, Obec Týnec, s. 6.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokolní kniha o odbývaných učit. konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci. Protokol I ze dne 2. září 1907, nestr.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokolní kniha o odbývaných učit. Konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci, školní rok 1910–1911, Protokol X, nestr.

Průkop, Jan. Podlužáká dědina Týnec a „maléři“. *Malovaný kraj* 40, 2004, č. 3, s. 26.

Vyobrazení na neočíslovaných stranách (mezi stranami 156–157) v kapitole Kivaňa, Josef. Lidové kroje na Moravské Slovensku. In: Hlúšek, Jan et al. *Moravské Slovensko. Sv. I.* Praha: Nakladem Národopisného musea Českoslovanského, 1918.

Týnec: městečko na Podluží. c. d., s. 155.

Cyril Jančálek se narodil v Týnci 1. ledna 1891 a navštěvoval zdejší školu mezi lety 1896–1904, po studiích a praxi působil jako učitel kreslení na Slovensku v letech 1920–1925. SOKA Hodonín, VMHO, inv. č. 48, Obec Týnec. V., Význační rodáci. Cyril Jančálek. 1 list.

Průkop, Jan. c. d., s. 26.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokolní kniha o odbývaných učit. konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci, Školní rok 1908–1909, protokol I, nestr.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Protokolní kniha o odbývaných učit. konferenčních schůzích při trojtřídní škole v Týnci, Školní rok 1909–1910, Protokol 6, nestr.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Konferenční protokoly národní školy v Týnci, 1911–1923. Zápis č. 2 o poradě sboru učitelského konané dne 8. října 1917, nestr.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Konferenční protokoly národní školy v Týnci, 1911–1923, Zápis č. 2. V protokolu o poradě sboru učitelského ze dne 11. října 1920 se objevuje jméno Květoslavky Kopecké poprvé. Naposled pak v Protokolu 11 o závěrečné poradě učitelského sboru ze dne 21. června 1921. SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Konferenční protokoly národní školy v Týnci, 1911–1923, nestr.

Za zmínu stojí, že manžel Květoslavky Bohuslav Žižlavský byl aktivním učitelem a v Nove Lhotě pořídil fotografie ze života místních obyvatel, čímž vzniklo cenné album přispívající k poznání tradiční kultury na Horňácku.

MZA Brno, matrika oddaných, Brno, sign. 16899, s. 39.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, Národní škola, Konferenční protokoly národní školy v Týnci, 1911–1923. Zápis č. 11 o závěrečné poradě sboru učitelského ze dne 30. června 1915, nestr.

Týnec: městečko na Podluží. c. d., s. 154. Tzv. kostická aféra propukla ve stejnojmenné obci na počátku roku 1915, kdy ruská vojska ohrožovala východní část habsburské monarchie, tehdy se do obce dostal z ruské fronty opis letáku nazvaného Výzva ke Slovanům, který byl vzhledem k obsahu kvalifikovaný jako velezrádný, když nabádal obyvatele k podpoře ruské armády, potažmo celého Ruska. Opis letáku se šířil dál mezi lidmi, ze začátku především členy Sokola, po čemž následovala vlna domovních prohlídek i zatýkání a trestů. Po nastupu císaře Karla I. na trůn byla na počátku července 1917 vyhlášena amnestie pro politické vezně, která se týkala i aktérů tzv. kostické aféry. Unger, Josef et al. *Kostice: dějiny a lidová kultura*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 1991, s. 67–70.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, c. d. s. 7.

SOKA Hodonín, OŠR-H, inv. č. 1, Kněždub, nestr.

Dle sdělení pravnuců J. Kopeckého H. K. (1945) se učitelská profese dědi v rodině potomku Žižlavských dodnes.

SOKA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, c. d., Konferenční protokol č. 4 ze dne 18. prosince 1920, nestr.

- 76 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Základní škola Týnec, inv. č. 402, c. d., Konferenční protokol č. 9 ze dne 6. května 1921, nestr.
- 77 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnec, s. 37.
- 78 *Týnec: městečko na Podluží* c. d., s. 150.
- 79 Tamtéž, 151.
- 80 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnec od r. 1914, s. 3.
- 81 Tamtéž, s. 38.
- 82 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, TJ Sokol Týnec, inv. č. 1451, Kronika TJ Sokol Týnec, nestr úvodní list.
- 83 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, TJ Sokol Týnec, inv. č. 1451, Kronika TJ Sokol Týnec, nestr.
- 84 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, MNV Týnec, inv. č. 211, Kronika obce Týnec, s. 24.
- 85 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, TJ Sokol Týnec, inv. č. 1451, Kronika TJ Sokol Týnec, nestr.
- 86 *Týnec: městečko na Podluží*, c. d., s. 252.
- 87 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Spořitelní a záloženský spolek Týnec, inv. č. 1175, Spořitelni a záloženský spolek v Týnci, Valné hromady 1924–1941, nestr.
- 88 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Spořitelní a záloženský spolek Týnec, inv. č. 1175, Učení uzávěrky od roku 1898 až do roku 1941 a revizní zprávy, nestr.
- 89 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Spořitelní a záloženský spolek Týnec, inv. č. 1175, Sporitele a záloženský spolek v Týnci, Protokoly představenstva 1897–1912, Protokol 10, nestr.
- 90 Tamtéž.
- 91 SOkA Břeclav se sídlem v Mikulově, Spořitelní a záloženský spolek Týnec, inv. č. 1175, Sporitele a záloženský spolek v Týnci, Valné hromady 1924–1941, nestr
- 92 Tamtéž.

Foto: Rodinný fotoarchiv H. K. (1945), pravnucí J. Kopeckého.

Mgr. Lenka Hanlíková (n. 1986), etnografička, pracovnice Národního ústavu lidové kultury, kurátorka etnografických sbírek. Zájmově se věnuje tradiční lidové kultuře na Podluží

Josef Kopecký – A Teacher

Personality of Cultural, Social and Ethnographic Life in Podluží in the End of 19th and the Beginning of 20th Century

A b s t r a c t

Josef Kopecký's name was only known thanks to his book called *Moravian-Slovak Wedding in Podluží*. The title is connected with several important public demonstrations of wedding in Podluží the first one was demonstrated in the country fair party in 1866 which was held by Sokol in Hodonín in the hall of the local clubhouse, the next one was demonstrated at the Artistic and Ethnographic Exhibition in Hodonín (1892), the third demonstration in 1914 at the exhibition called Moravian Year was unfortunately not carried out, but in 2017 a part of the wedding was demonstrated according to his record as a number on the programme of the festival Podluží in Song and Dance in Tyršovice. If we take a look at Josef Kopecký's life story we can see that apart from his unique work devoted to a traditional wedding his further activities which he carried out during his life are also worth paying attention to. Kopecký was born in 1865 in Cerekvice in East Bohemia, he graduated from a grammar school in Litomyšl and it is worth mentioning that he was a pupil of Alois Jirásek. After graduation he started his teaching career and got his first job in Lužice near Hodonín. There he worked both as a progressive teacher, but he was also an important public and cultural personality. In 1896 he was named a teacher in Týnec near Břeclav where he worked until his retirement in 1927. He was working hard mainly for the citizens of Týnec working not only as a dutiful teacher, but he also contribute-

the establishment of the local physical education union Sokol, he was the founder of the first local chronicle and for thirty years worked as a treasurer of the local savings bank in Týnec which helped local citizens a lot with their economic management. Josef Kopecký was also an amateur painter, scribe, chronicler, and scrivener. His taste for painting led him to a friendship with Alois Kalvoda and other well-known painters. He is also credited with the fact Cyril Jančálek, a native from Týnec, started a career as a professional painter. Josef Kopecký was an extraordinary personality in all the places he lived and worked in. He can be mentioned as a patriotic progressive teacher who initiated broad knowledge and public education among people. As a teacher but also as an active man he left indelible trace in cultural and social life in the history of two villages in Podluží – Lužice and Týnec. Although his efforts were aimed locally his work is visible and has a wide impact.

wörter: Josef Kopecký, teacher, wedding, Sokol, exhibition, Podluží, Lužice, Týnec, Hodonín

Josef Kopecký – Lehrer

söhnlichkeit des kulturellen, gesellschaftlichen und ethnografischen Lebens in der Region Luží Ende des 19. und Anfang des 20. Jahrhunderts

sammelfassung

Der Name Josef Kopecký war bislang nur dank seines Büchleins *Slovenská svatba na Podluží* (irisch-slowakische Hochzeit in Podluží) bekannt. Mit diesem Werk hängt eng auch die nicht weniger zeitige mehrfache öffentliche Vorführung einer Podluží-Hochzeit zusammen – zum ersten Mal war 1886 auf dem Kirmes-Tanzvergnügen, das vom Sportverein Sokol in Hodonín im Saal seines Hauses veranstaltet wurde, dann 1892 auf der Kunst-, Gewerbe- und Ethnografie-Ausstellung in Hodonín, zum dritten Auftritt im Jahr 1914 im Rahmen des Mährischen Jahres kam es leider nicht, er gelangte 2017 ein Teil der Hochzeit nach den Aufzeichnungen von Kopecký in das Programm des Festivals Podluží in Lied und Tanz in der Ortschaft Tyršovice. Wenn wir uns die Lebensgeschichte Josef Kopecký anschauen, stellen wir fest, dass außer seinem eindrucksvollen, der traditionellen Hochzeit gewidmeten Werk unsere Aufmerksamkeit auch weitere Tätigkeiten verdienen, denen er im Lauf seines Lebens widmete. Kopecký wurde 1865 in Cerekvice in Ostböhmen geboren, er besuchte das Gymnasium in Litomyšl und erwähnenswert ist, dass er auch ein Schüler von Alois Beck war. Nach seinen Studien schlug er die Lehrerausbildung ein und zu seiner ersten Wirkungsstätte wurde Lužice bei Hodonín. Hier war er nicht nur als fortschrittlicher Lehrer tätig, sondern auch als leitende Persönlichkeit des kulturellen und gesellschaftlichen Geschehens. Im Jahr 1896 berief man ihn als Lehrer nach Týnec bei Břeclav, hier blieb er bis zu seiner Pensionierung 1927. Insbesondere für die Bürger von Týnec leistete er viel Arbeit, außer dem gewissenhaften Unterrichten der Kinder, die er sich für die Gründung eines örtlichen Sportvereins Sokol ein, er war Gründer der ersten Feuerwehrchronik und 30 Jahre lang führte er sorgfältig die Kasse des Spar- und Darlehensvereins Týnec, die den hiesigen Einwohnern wirksam bei ihrer Wirtschaftsführung half. Josef Kopecký war ferner Amateurmaler, Musiker, Chronist und Gemeindeschreiber. Seine Liebe für die bildende Kunst führte ihn zu einer Freundschaft mit Alois Kalvoda und weiteren bekannten Malern. Zu seinen Diensten zählt auch, dass der aus Týnec stammende Cyril Jančálek den Weg eines professionellen Malers einschlug. Josef Kopecký war an den Orten, wo er lebte und tätig war, eine außergewöhnliche Persönlichkeit. Man kann von ihm als einem patriotischen, fortschrittlichen Lehrer sprechen, der Erziehung und Aufklärung unter den Menschen verbreitete und anregte. Insbesondere in der Geschichte der beiden Gemeinden in Podluží – Lužice und Týnec – hinterließ er eine unauslöschliche Spur. Er war Lehrer, aber ebenso als tatkräftiger Mensch auf kulturell-gesellschaftlichem Feld. Obwohl seine Tätigkeiten eher lokal ausgerichtet waren, äußert sich seine Arbeit auch nach außen hin und zeigt eine große Tragweite.

Schörter: Josef Kopecký, Lehrer, Hochzeit, Turnverein Sokol, Ausstellung, Podluží, Lužice, Týnec, Hodonín